

ARVEN

Nr 88

1/2010

30. årgang

ISSN 0800-2347

ARVEN - *Meldingsblad for Sannidal Historielag*

Dekorasjoner i taket **I SANNIDAL KIRKE**

I forbindelse med innvendig oppussing av Sannidal kirke i vinter ble det funnet ornamenter og streker i et tidligere malinglag i taket. Etter nærmere undersøkelser viste det seg at det var sju forskjellige malinlag, og at dekorasjonene befant seg mellom lag en og to.

Dekorasjoner i taket i Sannidal kirke

Detesteparten av dekoren var imidlertid borte fordi taket har blitt pusset opp mange ganger i årenes løp.

Riksantikvaren så nærmere på saken og kom fram til at dekorasjonene i taket ikke skal friskes opp, men males over; dette i en lys grå farge som samsvarer med de øvrige fargene i kirken.

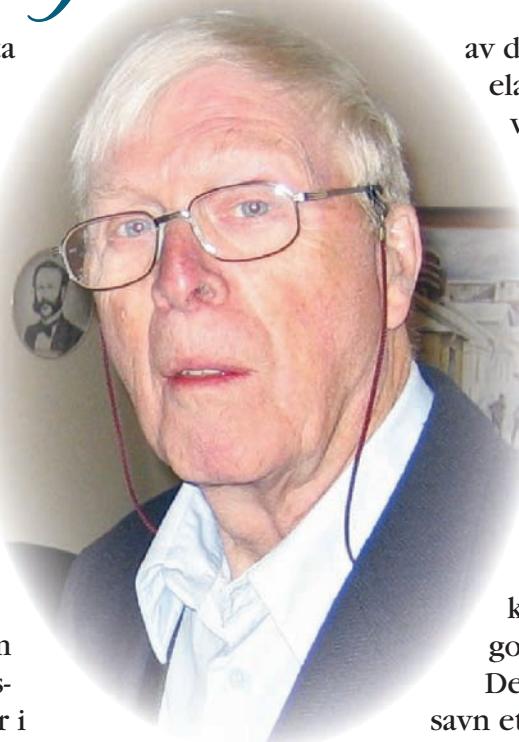
Man vet ikke når dekorasjonene ble laget, men sannsynligvis var det en gang mellom 1850 og 1900.

MINNEORD om Sigmund Heldal

Det var vemodig å motta beskjeden om at Sigmund Heldal hadde gått bort 6.mars i år, 76 år gammel. Sigmund var en støttespiller for Historielaget i mange år.

Han hadde fotografering som sin store interesse hele sitt liv, helt fra tidlig barndom. Han var også teknisk begavet, og han fikk tidlig PC hjemme. I ledige stunder og senere som pensjonist, brukte han mange timer på å skrive inn på data de opplysningene som kona Reidun fant under slektsforskning for mange med aner i Sannidal og omegn.

Sigmund var en dyktig og ivrig fotograf, han var interessert i historie og en kombinasjon

av dette kom virkelig Historielaget til gode. Han tok bilder ved utallige anledninger, og han brukte også mye tid på å scanne gamle bilder inn på data. Dette har resultert i mye materiale som laget har hatt og fortsatt vil ha stor glede av i framtida.

Sigmund var stillferdig der han kom med kameraet, knipset og bare smilte. Han var også trofast innom kjøkkenet på Samfunnshuset før møtene, da skulle kaffen testes. Den ble alltid godtatt, også der med et smil. Det kommer til å bli et stort savn etter Sigmund. Med takknemlighet vil vi huske ham, og vi lyser fred over hans minne.

Redaksjonskomiteen i "Arven", v/AS

MINNESMERKE

nye opplysninger.

Lars
Jacob Moe
ved minnes-
merket.
Foto: ROAR
THORSEN.

Arven nr. 86, hadde jeg omtale av en skyteulykke på Krokheia der den 16 år gamle Abraham Jacobsen Moe omkom 30. april 1891.

Flere som leste dette spurte: hva skjedde i ettertid? Fikk skytteren noen straff?

Ingen her i Vestbygda kunne huske å ha hørt noe om det.

Senere har

det kommet fram nye opplysninger om denne hendelsen.

Jeg kom på å kontakte Riksarkivet på Kongsvinger. Der fikk de opplysninger om tid, sted og navn på de personene som var innblandet og lovte å gjøre et forsøk på å finne ut av det.

Etter noen uker kom en stor konvolutt med 38 sider, kopier fra rettsaken. Her var hele rettsprotokollen pluss rettenes korrespondanse. Ved å lese dette, får man et godt bilde av det som hendte:

Det interessante her var at skytteren viste seg å være en helt annen enn den vi først antok. I kirkeboka var det en merknad om at han het Ole M. K. Olsen. Dette pekte hen mot den berømte jegermester Ole M. K. Olsen Liane. som på det tidspunkt var drøyt 30 år. Men protokollen viste at den som skjøt, var Ole M. K. Olsen Holt.

Han var en jevnaldrende med den drepte, og bodde hos sine besteforeldre på Holt. Foreldrene til Abraham ønsket ikke rettsak. De mente det var et hendelig uhell.

Men lensmannen i Sandøkedal mente saken

var så alvorlig at det måtte en rettsak til.

Retten ble satt i stua på Eikehaugen 10. august 1891 med sorenskriver, to lekdommere, aktor, forsvarer og fem innkalte vitner.

Tvillingbror til Abraham, som het Isak, var smedlærling i Kil sammen med Ole. 30. april 1891 hadde de fri og bestemte å dra på orreleik til Stormyr på Krokheia. Ole kom opp til Moe kvelden før. Da broren, Abraham, fikk høre dette, ønsket han å være med. Klokka to om natta dro han alene oppover uten å si noe til de andre om hvor han hadde tenkt seg. Klokka tre reiste de to andre oppover. Da de kom til Stormyr, fikk de straks se og høre en orre som spilte på en holme i myra. Isak var skeptisk og hadde broren Abraham i tankene, men Ole var rask med geværet og skjøt. Det viste seg da at "orr fuglen" var Abraham som lå i lyngen og etterlignet fugl for å lokke dem til seg.

Under rettsaken ble det for Ole lagt fram attest for plettfrivandel og flere av vitnene gav ham godt skussmål. Det var også flere som uttalte at de kunne forstå at slikt kunne skje. Var man på fuglefjakt, var det helt vesentlig å være rask med avtrekkeren.

Dommen ble følgende: Fengsel i 16 dager med vanlig fengselskost som var vann og brød. Han fikk også 165 kr i saksomkostninger.

16 dager var vel en mild straff, mens 165 kr den gang kunne virke som en stor sum for en 16 år gammel gutt.

Ole utdannet seg til børsemaker, fikk familie og bosatte seg i Skien. Han døde 23 år gammel ved en fallulykke i en båt. Han ligger gravlagt i Sannidal. Navnet hans står på en gravstein ved Holts gravsted.

Navnet til den omkomne, Abraham Jacobsen Moe, står på en gravstein ved Moes gravsted.

Isak tok seg svært nær av brorens død og reiste straks etter til Amerika. Hans slekt har flere ganger vært tilbake i Sannidal.

Lars Jacob Moe

Kilde: Kragerø sorenskriveri. Domsprotokoll nr II - 1 (1890 - 1892) side 81 - 92.

Ingeborgs memoarer

Via en av våre lesere har vi fått tilgang til noe memoarstoff fra distriktet Det er ført i pennen på 1980-tallet av Ingeborg Andresen, født Thon 25.4.1903, død 25.5.2000.

Ingeborg bodde på Tjøme, og der hadde hun også familien sin. Hun eide imidlertid ei hytte på ei øy i Tokke, mellom Kurdøla og Merkebekk. Der bodde hun fra våren og fram til snøen kom, helt til hun var over 90 år gammel. Så lenge mannen levde, var også han på hytta.

Ingeborg fartet mye alene rundt i skogen på Kurdølsheia, noen ganger i flere dager. Hun hadde da med seg kaffekjеле og sovepose. Hun fisket, og på høsten plukket hun mye bær.

Ingeborg var født og vokste opp på Holtane, som yngst av 8 søskener. De var født mellom 1883 og 1903: Johanne Thon, Gustav Thon, Hilda Willoch (f. Thon), Anna Olsen (f. Thon), Maren Borgen (f. Thon), Olga Thon, Agnes Haugholt (f. Thon) og altså Ingeborg Andresen (f. Thon).

Ingeborgs foreldre var Liv Anundsdatter Thon, f. 1860 på Stranna (Stranden) i Sinugsdal i Drangedal, og Johan Hansen Thon, f. 1860 på Modum i Buskerud. Johan reiste til Amerika i 1903 da Ingeborg var et halvt år gammel, og også 4 av hennes søsken reiste til Amerika rundt århundreskiftet: Johanne, Gustav, Hilda og Anna. Johanne kom tilbake, men de andre ble der borte.

Det var kun Agnes som bodde hele sitt liv i Sannidal. Hun ble gift med Nils Haugholt og bodde i Kolonien i Vadfoss. Deres barn var Mary Nordbråten, Leif Haugholt, Johanne Underberg, Bodil Nilsen, Randi Haugholt, Olga Halvorsen og Hilda Behring.

Vi kommer i Arven til å trykke noen utdrag av Ingeborgs memoarer, først og fremst det som refererer seg til vårt distrikt.

Dessuten viser vi denne gangen et avisutkapp fra TA i 1973, skrevet av signaturen Ed., Edvard Enggrav. På bildet i TA sitter Ingeborg Andresen sammen med Mary Nordbråten.

Innbinding av Arven

Vi minner om at Kragerø Aksidenstrykkeri fremdeles binder inn Arven. Det er nå på tide med Bind 7. Man kan bare ta med seg bladene, og så blir innbindingen gjort fort og greit.

Gaver til bladet siden sist

O.S., Sannidal 200. H.L.Ø., Sundebru 100. E.J.J., Helle 100. S.R.V.Aa., Mosjøen 100. H.H., Oslo 200. H.E., Ski 200. B.H., Sannidal 50. K.J.S., Risør 200. V.K.T., Sannidal 200.

Takk til alle!

Ny blankett følger med bladet denne gangen, og vi håper givergleden er like stor som før!

Hun varmet sengeleiet for bjørnen i Vassfaret

*Dame på 70 fra Sannidal
vandrer alene i fjellet*

En vandring i fjellet er det mange som sverger til. Fjellet har en egen sjarme og gir et mektig inntrykk. Stillheten siger inn over en og gir en fred og ro i sinnet.

Noen lærer fjellet og skogen å kjenne i en så sterk grad at man tar ryggsekken og beina fatt og vandrer avsted helt alene. — Jo, det går fint — da slipper en å ha noen å „trette” med om hvilke ruter man vil ta. Hvem sier dette? En 70 år gammel dame fra Tjøme, men opprinnelig fra Sannidal. Hun bor sammen med sin mann i ei hytte på en øy i Toke utenfor Merkebekk i Drangedal. Ingeborg Andresen er hennes navn. Vi besøker henne i hytta, mannen har reist en tur hjem til Tjøme, men å ligge på hytta alene gjør henne ingen ting.

— I år gikk turen til Vassfaret. Der er det fint å gå. Men det regnet mye da jeg gikk der, og derfor ble turen noen dager kortere enn jeg regnet med. Overnattingen gikk for seg der det best passet. En utløe, under en hvelvet pram eller på setrer eller gårder. To netter lå jeg i den gamle Vassfarmølla, den er fredet. Den var for øvrig vanskelig å finne. Det duret fra en kraftig foss på den ene sida og av en mindre en på den andre. En natt lå jeg på en veranda på en hytte. Den natta hadde jeg hele Aurdalssjoa i ansiktet.

— Du er ikke skugge redd?

— Nei i hvert fall ikke når jeg går i fjellet eller i skogen. Men jeg liker meg ikke i byene om nettene. Mørke portrom for eksempel går jeg helst unna. Man ser mye fint i fjellet. Du kan se spor etter mennesker der de har bodd før mange, mange år siden. Jeg

k over en vakker henge som var festet i to ker i store steiner. En så jeg to blakke fine

hester komme forbi et sted jeg rastet, og etter dem en flokk med barn. De bar tungt på sine sekker, mens hestene gikk uten bører. Det var sikkert speidere som gikk i fjellet. Men det er ikke bare bra folk som går i fjellet heller. På Mikkelsplass hang det i sin tid en gjestebok. Sidene med Vassfaretets historie var revet ut, og i boka var det skrevet mye stygt. Det skulle være unødvendig å gå slik fram. Men det er vel helst uforstandig ungdom som driver med slikt.

— Så du bjørnen i Vassfaret?

— Nei, men ved et sted jeg overnattet, var det en seter og damen som var der kom jeg i prat med. Hun spurte om jeg ville skrive til henne og fortelle om turen min og hvordan det gikk meg i fjellet. Det gjorde jeg, og jeg fikk brev tilbake. Da fortalte hun at flere sauvar var revet ihjel av bjørnen og den hadde sovet der jeg hadde ligget en natt.

— Du varmet altså sengeleiet for bjørnen?

— Man kan kanskje si det slik.

— Går du mye turer i skogene rundt Merkebekk og nærmeste områder?

— Ja, jeg synes det er så trivelig at jeg kan gå i timevis, og lir det for langt på dagen, finner jeg meg et sted å krype under for å få en lur. Men jeg synes det er lite dyr å se. Ikke en fugl og ikke en rev. En liten hareunge er det eneste jeg har sett i sommer.

— Og til neste sommer, hvor går turen da?

— Det vet jeg ikke sikkert. Men jeg skal i hvert fall i vinter forsøke å tjene noen penger til noe lettere utstyr. En ryggsekk og en sovepose av det gamle slaget gir for mange kilo å bære på i fjellet, forteller skogens og fjellets kvinne som har funnet sin måte å oppleve sommeren på.

Ed.

SANNIDAL HORNMUSIKK

– historiske glimt

AV NILS HALVOR NILSEN

Fortsettelse fra forrige nummer

1954

"Første øvelse i 1954 var 7. januar.

Siggen som hadde vært musikkorpsets leder fra starten, hadde nå fått så dårlig helse at han ikke kunne fortsette som dirigent."

Det siste halve året var han så svak at han måtte bæres inn på øvelseslokalet, og vi guttunger måtte stappe pipa for han og tenne på slik at han kunne få en blås før han begynte øvelsen.

Leif Larsen hentet han i Kragerø nesten hver øvelseskveld og kjørte han hjem etter øvelsen.

For innsatsen fikk Leif senere gratis uniformslue.

Otto Holte har fortalt følgende historie til meg:

"Like før 17.mai skulle jeg ut til Siggen for å hente nota på "Fagert er landet". Da jeg kom inn i stua, var det en stor noteaug i det ene hjørnet. Da Siggen hadde leitet en stund i den store noteaugen, stoppet han plutselig opp

og sa: "Jøss. står det en sofa her?"

En gang var Siggen og jeg alene på Kil skole før selve øvelsen.

Den kvelden hadde han tatt med seg et althorn for nå ville han begynne å spille igjen. Men da den skjelvende "gamle" mannen – en gang en ypperlig trompetist- satte hornet for munnen og skulle spille, kom det ikke en lyd. Han klarte ikke å få fram en tone. Først kom det noen stygge glosor, men så oppdaget jeg hvor tungt han tok det. Han la fra seg instrumentet og satt krokrygget og skjelvende. Et langt og innholdsrikt musikkliv var slutt.

Den kvelden syntes jeg virkelig synd på Siggen. Sykdommen hadde satt sine spor.

HVEM VAR NÅ DENNE SIGGEN?

Sigvert Andresen var født i Larvik i 1886, men flyttet til Kragerø da han var ett år. 16 år gammel reiste han til Kristiansand på musikkskole og tok hornblåsereksamens med beste karakter. Han var på den tiden med i brigademusikken og fikk ypperlig kritikk for flere trompetsoloer.

I 1907 ble han forfremmet til musikk-korporal og var dirigent for musikken på Heistad-

moen, samtidig som han virket i Kragerø.

Siggen spilte også 1. trompet i Kristiansand orkesterforening. Men alt dette tilfredsstilte ikke Siggen. Han ville ut i den store verden og søkte utvandrertillatelse. Han fikk 2 års permisjon fra militære for å studere musikk i Amerika, nærmere bestem New York.

Det viste seg at amerikanerne verdsatte Siggen og han ble dirigent for det 110 manns store orkesteret som hette "Heimåt". I tillegg ble han kapellmester i Buffalo Bills sirkusorkester.

Da Siggen kom tilbake til Kragerø, kom en mann bort til han og sa: "Der kan du se, Siggen, en blir ikke profet i sin egen hjemby". Da svarte Siggen med et smil: "Jeg trenger ikke å bli profet jeg som er snekker" En replikk som sier mye om mennesket Sigvart Andresen.

Siggen var dirigent for Guttemusikken i Kragerø, Kragerø musikk-korps, startet Drangedal hornmusikk og som siste korps Sannidal Hornmusikk.

"Det går, det skal bli bra" tror jeg måtte være Siggens valgspråk. Han viste tålmodighet som

grenset opp mot det utenkelige.

Jeg nevner dette for at en skal forstå hvor stor kapasitet han hadde vært den mystiske Siggen som krokrygget, skjelvende og småplystrende på sin eldre dager tente en liten musikkgnist i Sannidal i disse årene. Selv fikk jeg gleden av å lære å spille for han som 9 åring.

Siggen døde julen 1954 og ble gravlagt på Kragerø kirkegård 30. desember.

En stor musikkbegavelse og en fantastisk entusiast var gått bort.

Den 23. mai 1965 ble det avduket en minnestein på graven hans. 200 mennesker var møtt fram. Det var Lars Falck som på vegne av komiteen ønsket velkommen, hvoretter Kragerø skolemusikk spilte.

Disponent Alf Christophersen holdt avdukningstalen og la ned en krans fra Siggens venner og beundrere. Den hadde blomster i nasjonalfarger. Han la også ned en vakker blomsterbukett fra gamle naboer på Jøransberg og sa blant annet "Så lenge Kragerøsangen synges og så lenge det er musikk-korps i Kragerø, vil Siggens navn aldri bli glemt."

Kragerø skolekorps under sin dirigent Kronberg Hansen spilte så Kragerøsangen.

Rangvald Lindgren uttrykte i sin tale glede over at støtten var reist og sa blant annet at mennesker av Siggens kaliber blir alltid store med tiden.

Deretter takket Johan Paus Knutsen på komiteens vegne alle som hadde vært med for å få reist denne minnestøtta.

Siggens minnestøtte er av lys, grovhugget granitt og foruten Siggens navn og datoer har den underskriften: "Hans liv var musikk" og ved foten: "Reist av venner."

NY DIRIGENT

"Som etterfølger etter Siggen var en så heldig å få Lars Falck til å overta. Frammøte på første øvelse var bra og en hadde inntrykk av at korpset nå skulle komme godt i gang. Torsdag 28.januar var en del interesserte samlet på Kil skole og foreningen "Musikkens venner" ble stiftet med Jens Fjellheim som formann. - "musikkens venner-kvinneforening ble stiftet senere.

Lørdag 27.mars var det utlodning på Kil skole til inntekt for Hornmusikken. Det inntok mange penger. I alt innsamlet ca kr 600,-

Utlodningen ble bestemt avholdt på Gimle lørdag 3. april med samme program. Musikk av Hornmusikken, film og bevertning.

Lørdag 3. april var det basa på Gimle. Det var mange møtt fram og programmet ble som i Kil.

Det innkom brutto ca kr 1.000,- til inntekt til korpset. Korpset viste stor fremgang.

Lørdag 4. april spilte Hornmusikken på Sannidal Sanitetsforeningens basar på Gimle. Musikken spilte godt, men på grunn av stort

program , ble det ikke anledning til å spille mange nummer.”

Det formannen ikke nevner i sitt referat var at mens korpset satt på scenen på en lang benk og spilte en marsj, begynte stortromma å rulle mot scenekanten da gulvet på scenen var skjevt. Leif Larsen som spilte tromme, måtte løpe etter den og klarte å ta tromma før den falt utenfor scenen. God underholdning.

Fortsetter neste nummer

The screenshot shows the homepage of the Sannidal Historielag website. The header features a photo of a wooden cabin in a forest. The main menu includes links like 'Velkommen til Sannidal Historielag', 'Om oss', 'Historie', 'Dokumenter', 'Rapporter', 'Bogstav', 'Arven', 'Arkiv', 'Foto', 'Leser', and 'Om oss'. The central content area has sections for 'Velkommen til Sannidal Historielag' (with a link to 'Sannidal Historielag er et avver aktivt historielag med hele 440 medlemmer medie januar 2010.'), 'Nytt i dag' (with a link to 'Nye Bilder.Jpg.ut'), 'Arven' (with a link to 'Arven'), and 'Rapporter' (with a link to 'Rapporter'). A sidebar on the right contains 'Historielag' and 'Arven' sections.

Vi anbefaler leserne å gå inn å se på lagets nye nettside, denne er oppdatert og det legges ut nyheter, bilder og også PDF-utgaver av eldre "Arven"-nummer.

Følg med, det kommer stadig noe nytt "gammelt"!

Her er linken til sida:

www.sannidalhistorielag.no

Arven har mottatt en forespørsel fra Gunnar Mood som etterlyser skytterlagets protokoller fra perioden 1952 til 1962. Hvis noen av Arvens lesere vet noe om disse så vil han gjerne bli kontaktet.

ÅRSMØTE

Årsmøte avholdes i Samfunnshuset 15. april 2010 kl 1830.
Vanlige årsmøtesaker.

Reinhard Enggrav vil holde et kåseri om opplevelser i krigens år, med tittel:
“En dramatisk ungdomstid”

I tillegg vil Kragerø Sangforening underholde.

Historielaget kan som vanlig også love god bevertning, utlodning og hyggelig stemning

Saker som ønskes behandlet på årsmøtet må være styret i hende innen 8. april 2010.

Styret

ÅRSBERETNING

for Sannidal Historielag 2009

HISTORIELAGET

Styret har i 2009 bestått av leder Kjell Ove Heistad, nestleder Marit Halvorsen, kasserer Torveig Skarvang, sekretær Ernst Kalseth, styremedlem Torgunn Sunde, leder av bygdetunkomiteen Petter W. Baann, samt en representant for "Arven".

I 2008 ble det avholdt 7 styremøter der 47 saker ble behandlet. Historielaget har i 2009 hatt 440 medlemmer.

Til årsmøtet den 2.april var det møtt frem ca 130 personer. Alle årsmøtesakene gikk greit unna. Kvelden startet med underholdning av sangkoret "Karisma" etterfulgt av Per Ole Halvorsen som viste en underholdende selvprodusert naturfilm.

På høstmøtet den 15.oktober var temaet "Gamle postkort forteller lokalhistorie". Ernst Kalseth holdt et foredrag med utgangspunkt i gamle postkort fra samlingen hans. Høstmøtet samlet ca 120 personer.

Arbeid med arkivering av bilder og bøker samt oppdatering og fornying av historielagets hjemmeside på internett er oppgaver som vil bli prioritert i 2010. En ny og oppdatert hjemmeside finnes på internett under adressen: www.sannidalhistorielag.no. Alle oppfordres til å bidra med bilder og historier til publisering på den nye hjemmesiden.

MELDINGSBLADET "ARVEN"

I redaksjonskomiteen satt følgende personer i 2009: Ragnar Grønåsen, Anne Sofie Aardalen, Ove Berthelsen, Gunnar Aabøe og Liv Grønåsen. Det ble utgitt tre nummer: 85, 86 og 87 med til sammen 44 sider. Dette er 29 årgang av "Arven". "Arven" har nå over ett tusen abonnenter og for 2010 vil det være mulig å finne alle utgaver av "Arven" digitalt i pdf format på historielagets nye hjemmeside på internett. Det er også mulighet for å abonnere på "Arven" i digitalt format.

BYGDETUNET

Bygdetunkomiteen har bestått av følgende personer i 2009: Petter W. Baann, Knut Asbjørn Skarvang, Olav Bråtane, Torstein Lofthaug, Ole Einar Nyland, Kjellfrid Enggrav, Kari Nyland, Per Tangen, Isak Waasjø og Håkon Breimyr.

Det har blitt utført alminnelig vedlikehold både ute og inne. Av større oppgaver kan nevnes fjerning av røtter og stubber og legging av drensedeling på bygdetunet. Den gamle løa må i 2010 gjennom en relativt omfattende utbedring.

Bygdetunet har vært mye brukt i 2009. Foruten det tradisjonelle 17. Mai-arrangementet, har bygdetunet blitt benyttet til flere skolebesøk hvor blant annet Sannidal ungdomsskole hadde bygdetundag den 9.juni og Kroken skole den 18.juni. Den 2.mai hadde Sannidal skolemusikk vår- mørnstring på bygdetunet. Den 21.mai var det besøk fra Saude og Nes historielag. Den 14.juni var bygdetunet stoppested i fm veteranbilløpet fra Bø til Kragerø. Olsokgudstjenesten den 26.juli samlet ca 50 personer.

Sannidal bygdetun har mottatt følgende gaver i 2009; fra Sigmund Heldal: bilder og bøker; Reidar Markussen: hvalører og hvaltenner; Åge Homleid: vinsj/spill til å ha på eke, samt tømmersaks bruk i Kragerø vassdraget (Dalsfoss). Bjørg Eikland: div. steintøy; Inger Sjøtun: div. gamle skolebøker fra slutten av 1800 tallet.

TIL SLUTT

En hjertelig takk til alle som i 2009 har støttet arbeidet i Sannidal historielag, økonomisk og på andre måter. Uten denne støtten ville det ikke være mulig å drive alle våre virksomheter. Vi trenger dette engasjementet også i 2010.

*Ernst Kalseth - Sekretær
Kjell Ove Heistad - Leder*

Denne artikkelen er egentlig et kåseri, skrevet av Lars Solum, i forbindelse med et søskenbarntreff i august 1997, der barnebarna etter Olette Marie og Lars Johnsen Grana fra Kammerfoss møttes.

Forfatteren er sønn nr. 2 av Martha og Nils Solum, og han bodde i Rønningbakken til han var 17 år.

Kåseriet omhandler hans minner etter besteforeldrene på Grana i Kammerfoss.

Historien fortsettes fra forrige nummer.

Bestemor og bestefar Grana

Til søskenbarnstevnet i Kragerø
16. august 1997.

Stedet Grana

Når jeg tenker på Grana, er det umulig å tenke seg stedet uten bestemor og bestefar. Etterat det ble solgt til andre, har jeg sett det noen ganger. Men da er det så dødt og rart, og jeg må lukke øynene og huske hva det engang var.

BESTEMOR OG BESTEFAR GRANA

Det er ikke så mye skrevet om bestemor og bestefar Grana. Det jeg har funnet fram til, er fra boka Tyvannsslekta og fra Sannidal og Skåtøys bygdehistorie, som utkom hos Naper i 1949.

Lars Johnsen Grana, var født 12. februar 1868 og døde 14. mai 1951, 83 år gammel. I 1896 giftet han seg med Olette Marie, født Høinesmyr, fra Kroken.

Hans far, altså vår oldefar, het John Gundersen Kammerfoss. I slektsboka står det at han var født i 1840 og ble hjemmedøpt i Kammerfoss. Det tyder på at han også er født der. Ellers er opplyst at han var medlem av skolekommisjonen, var formann på saga på vestsiden av Kammeffosse, og var gift med Ingeborg Larsdatter Helle, som var vår oldemor. Hun døde i 1893, og om henne er det ikke flere opplysninger. Det er merkelig lite vi hørte om oldefar da vi var små, men mor fortalte en gang at han var glad i brennevin, og at bestefar flere ganger måtte ro til byen (Kragerø) og ta ham med seg hjem. Han må kanskje senere ha skikket seg vel, for det står også at etter vekkelsen i 1880-

Grana i Kammerfoss ca. 1930, malt av en Malermester Johansen fra Kristiansand.

åra, ble det holdt møter og fester i hjemmet til John Gundersen før bedehuset ble bygd.

Bestefar hadde 6 søsken. Av dem husker vi vel bare ”onkel Gunnar” som bodde på Grana og var ugift, og Abraham Johnsen, som bodde oppå Åsen og hele sitt liv arbeidet på bruket, også i mange år etter han var 70 år. Han var legemlig og åndelig frisk til han var over 90 år, og han døde 98 år gammel.

I bygdeboka står det at det nede ved elva lå et hus, som lå så lavt at vannet sto over stuegulvet ved flom og høyvann. Dette huset kjøpte John Gundersen. Han reiv det ned og satte opp huset igjen noe høyere oppe. Det kalte han Grana. Det ble senere overtatt av bestefar.

Når vi ungene skulle spørre om bestefar, kalte vi ham Lars Johnsen Graua. Det kom av at han skrev n med spissene opp og buen ned, så det lignet en u, derav Graua. Han var for oss en gammel mann med bart og litt skurrende basstemme og så tygde han skråtobakk. Han var en tenksom og klok mann. Som gutt hadde han gode evner og var flink på skolen. Læreren hans ville derfor at han skulle bli lærer, og det ville han så gjerne sjøl også. Men oldefar støttet

ham ikke i det. Det var bare rikfolks barn som skulle gå videre på skoler. Han begynte som kubbegutt på Saga i Kammerfoss, der oldefar var formann. Senere begynte han å arbeide på tremassefabrikken, på Kammerfoss Bruk, og der var han helt til han nådde pensjonsalderen. Han mistet en finger på bruket. Det gikk verk i et sår, så han måtte amputere hele fingeren. Handa med 4 fingre var alltid så mystisk for oss ungene, vi lurte på hvordan han follet hendene når han bad.

For oss ungene var Kammerfoss Bruk litt av et eventyr. Særlig var det spennende å stå på bruhaugen over fossen og se ned på vannmassene når det var flom. Da var det dragsug i blikket. Og ved siden var tømmerrenna, der tømmeret gikk ned forbi fossen og stupte ut i kulpen nedenfor. Så gikk vi under kjerraten, som skreik og hvinte når den dro stokkene opp igjen til saga som var på den andre siden av elva. Selve fabrikken fikk vi ungene ikke lov til å komme inn i. Nedover mot Grana var Amerika, kraftstasjonen som skaffet elektrisk drivkraft til bruket og lys til husene. Og så var det huset til Fostvedt nederst i bakken, sjefen trodde vi. Han var sliperimester og en mektig mann. Og når vi satt oppé på fjellknausen bak huset på Grana, hadde vi god utsikt til stoffbuene på den andre siden av elva, hvor stoffballene ble kjørt på vogner og sluppet en etter en ned i lorryene som lå fortøyd ned-enfor. Var vi heldige, kunne vi også se hvordan Pulp kom og hektet på flere lorryer og slepte dem utover mot fjorden.

Bestefar kom tidlig med i kristelig virksomhet. Om vekkelsen i 1880-åra, står det at den foregikk fredelig i Kammerfoss uten å lage noe skille. Mange kom med i vekkelsen, men om

bestefar står det at han allerede var med fra før. De arbeidde for å få bygd et eget bedehus, og bestefar var nok med på sin rolige

måte. Da var vel "onkel Gunnar" mer aktiv. Han var en av lederne på bedehuset i alle år. Mine andre besteforeldre, Ingeborg og Ellef Solum, meldte seg ut av statskirka i 1888 og gikk inn i den evangeliske frimenigheten i Kragerø, Frikirka. De mente at menighetsordningen der var mer i overensstemmelse med Guds ord. Når bestefar ble med i frikirka, vet jeg ikke. Men da Sannidal fikk sin egen menighet, var han eldste fra begynnelsen av.

Bestefar var ikke veltalende. Hans taler kan best betegnes som vitnesbyrd, og de kom fra hjertet. Vi ungene var alltid så spente når bestefar skulle preke. Han brukte nemlig et fast uttrykk: "Langte frante", og vi lurte på hvor mange ganger han skulle si det i talen. Bestefar sa inte på fiskervis.

Bestefar var from. Jeg kan ikke huske at jeg så ham sint. Han var tålmodigheten selv når bestemor maste, og det gjorde hun ofte. Min far fortalte at det groveste uttrykk han hørte fra bestefar, var en gang han skulle hente vann i brønnen i hagen og satte seg for å skjære en skrå. Bestemor maste om at han måtte komme med vannet. Da snudde han skråen i munnen og sa så inderlig han kunne: "Kjeftesmelle!".

For meg var bestefar det frommeste menneske jeg kjente. Vi ungene tenkte nok av og til om hvem som kom til himmelen, vi hadde hørt at det ikke skulle være så lett. Veien var smal og porten trang. Men en ting var jeg sikker på. Var det noen som kom til himmelen, så var det bestefar!

Fortsetter neste nummer

Returadresse:
Sannidal Historielag
Adr.: Gunnar Aabøe
Solstadbakken 16
3766 Sannidal

Dette bildet er tatt i 1908. Vi vet ikke i hvilken anledning, men personene på bildet har finstasen på og ser ut til å more seg. Fra venstre: Elise Schulze, Inga Schulze (f. Nordli), Anton Schulze, Kristian Schulze (liggende) og Lars Nordli. Kristian og Inga er nylig gift og bor i huset.

Huset står der også i dag, men ikke alene. Det er omgitt av ca. hundre bus, som utgjør "Nordbøfeltet" på Helle.

«ARVEN» UTGIS AV SANNIDAL HISTORIELAG
www.sannidalhistorielag.no

Redaksjonskomité:

Ragnar Grønåsen

Anne Sofie Aardalen

Ove Bertelsen

Gunnar Aabøe

tlf. 35 99 22 16

tlf. 35 98 79 56

tlf. 35 99 03 74

tlf. 90 91 63 52

Kasserer:

Liv Grønåsen

«Arven»'s

bankgirokontonr.:

tlf. 35 99 22 16

2655.60.82854

Husk å melde fra til redaksjonskomiteen ved den minste adresseforandring.